



Ei nähdä metsää puilta

Näin kerran unta, jossa olin metsässä retkellä pienten lasten kanssa. Poika nimeltä Simo katseli tiheää kuusikkoa ja kysyi sitten minulta: ”Mitä tarkoittaa, kun ei nähdä metsää puilta?”

Aloin söpöttää, että kyse on kielikuvasta, ei metsästä ja puista. Vertauksella tarkoitetaan kapeakatseisuutta ja pirstaleisuutta: kyvyttömyyttä nähdä kokonaisuus yksityiskoh- tien yli. Jatkoin, että nimenomaan yritettäessä ratkoa ympäristöongelmia on hyvin tärkeää nähdä kokonaisuus. Mutta Simo oli kertakaikkisen tyytymätön – hän halusi konkretiaa, ei kielikuvia.

Aamulla muistin unesta lähinnä epäonnistumisen tun- teen kasvattajana. Ilmeisesti se jäi kalvamaan minua, koska päätin tässä kirjoituksessa palata aiheeseen ja pohtia, mil- laista kapeakatseisuutta tarkoittaisi ”Ei nähdä metsää puil- ta” silloin, kun oikeasti puhutaan metsästä ja puista. Esitän neljä erilaista tulkintaa.

KONKREETTISTA KAPEUTTA: EI NÄHDÄ KOKO METSÄÄ, KUN PUUT OVAT EDESSÄ.

Kun katsoo metsässä ympärilleen, näkee todellakin vain puut. Se on puiden häkellyttävä ominaisuus. Niiden lisäksi ei näillä leveysasteilla ole mitään muita eliöitä, jotka täysin täyttävät maiseman. Korkeasta ruovikostakin näkee yleensä aina taivaan eikä edes hyttysiä ole koskaan niin sakeana, et- tei mitään muuta näkisi, vaikka joskus voi siltä tuntuakin.

Puut ovat siis Suomessa aivan poikkeuksellisia eliöitä, koska ne ovat dominoiva osa oman ympäristönsä näkymää ja konkreettista rakennetta. Kaikissa muissa elinympäris- töissämme rakenne muodostuu joko pelkästään maanka- marasta, vedestä ja ilmasta taikka näiden lisäksi taloista ja muista ihmisen luomista rakennelmista.

Tässä mielessä otsikon sanonta on siis puiden poikke- uskellisuutta vähättelevä: ne eivät ole pelkkä yksityiskohta vaan peräti oleellinen osa infrastruktuuria. Olisi eri asia sanoa vaikkapa ”Ei nähdä peltoa viljalta”, koska pellon voi oikeasti nähdä silmillään kokonaisuutena, jossa viljankorret ovat vain yksi, joskin tärkeä yksityiskohta.

TALOUDELLISTA KAPEUTTA: EI NÄHDÄ KOKO METSÄN ARVOA, PELKÄSTÄÄN PUIDEN ARVO.

Puiden poikkeuksellisuus on johtanut myös niiden valta- vaan taloudelliseen merkitykseen rakennusaineena sekä sel- lu- ja paperiteollisuuden raaka-aineena. Tästä näkökulmasta

otsikon tulkinta sujuu itse asiassa paremmin: ei ymmärretä metsää ekosysteeminä tai kulttuuriarvona, vaan nähdään pelkästään puut metsäteollisuuden raaka-aineena.

Esimerkiksi suomalaista metsänhoitoajattelua arvostel- tiin 1980- ja 1990-luvuilla siitä, että metsä nähtiin – jopa yli- opistollisessa metsäekologian opetuksessa – pelkkänä puus- tona, jonka keskeisin piirre on kasvaa, tuottaa selluloosaa.

Nykyisin metsäkeskustelussa korostetaan runsaasti metsän muitakin arvoja kuin taloudellisia. Raaka-aineen lisäksi metsä antaa meille muun muassa ruokaa, terveyttä, virkistystä ja kauneutta. Edelleen se tuottaa erilaisia ekolo- gisia ”palveluita” esimerkiksi toimimalla ilmastonmuutosta hillitseväenä hiilensitojana ja monimuotoisuuden työssijana.

Ja toivon mukaan metsillä on meille myös voimakas itseisarvo, oikeus olla olemassa ilman, että tuon oikeuden vastineeksi niiden pitää mitenkään ”palvella” ihmistä.

Ekologista kapeutta: Ei nähdä koko ekosysteemiä, pelkästään dominoiva lajiryhmä.

Ekologi voi kritisoida talouden korostajaa edelliskohdan pe- rusteella, mutta pieni peiliin katsomisen paikka on hänellä itselläänkin. Puut dominoivat metsäajattelussamme varsin paljon myös ekologista ulottuvuutta. Esimerkiksi käyttäes- sämme sanaa ”sekametsä” ajattelempa yleensä pelkästään puita, emme muita lajiryhmiä tai muunlaista ekologista sekoittumista.

Ekologisessa mielessä metsä – ekosysteemi – on toki pal- jon enemmän kuin pelkkä puusto, yksi lajiryhmä. Metsän erottaa puustosta kompleksisuuskynnys, sama ilmiö, joka erottaa vaikkapa kodin talosta, musiikin äänistä ja jalkapal- lopelin juoksentelusta.

Metsä sisältää puuston, mutta sen ymmärtäminen vaatii ”puuston ymmärtämisen sääntöjen” lisäksi paljon muun- kinlaista ymmärrystä muun muassa metsänpohjan pienil- mastosta, ravintoverkoista ja hajotustoiminnasta.

Kulttuurista kapeutta: Ei nähdä erästä kulttuurimme kivijalkaa, pelkkä luonnon osa.

Jutun otsikon ekologinen tulkinta siis olisi, että metsä on kompleksisempi järjestelmä kuin sen puut. Kulttuurin nä- kökulmasta taas voisi ajatella symbolisemmin, että otsikko viittaa eroihin metsän ekologisen ja ekologis-kulttuurisen tulkinnan välillä: ei nähdä kulttuuria ekologialta.

Energian virtaa, aineen kiertoa ja lajien välisiä suhteita



Sanna Kotiharju

metsässä voi ymmärtää fysiikan, kemian ja biologian lakien avulla. Ja metsän kulttuurisestakin ulottuvuudesta voi osan ymmärtää niiden avulla: männyn fotosynteesi ja hirven proteiinisynteesi ovat suomalaisen kulttuurin ehdottomia peruspilareita. Kulttuuri ei ole luonnon kanssa rinnakkainen, erillinen systeemi, vaan se on nimenomaan kasvanut luonnon varaan, sen päälle. Jos siis haluaa muodostaa kokonaiskuvan vaikkapa metsän merkityksestä suomalaiselle kulttuurille ja yhteiskunnalle, pelkkä luonnonlakien tunteminen ei yksinään riitä sen paremmin kuin kulttuurin ja yhteiskunnankaan ymmärrys. Tarvitaan molemmat näkökulmat.

Simolle siis tiedoksi, että emme aina näe metsää puilta, silloinkaan kun kyse on metsästä ja puista. Metsä ei ole vain puita eikä pelkästään luontoa. Mutta meidän on muistettava kääntää asia myös toisin päin: nähdä puut metsältä. Puut ovat olentoina jotakin aivan ainutlaatuista. Kun seuraavan kerran pitelet lautaa, muista, että kädessäsi on pala ekologis-yhteiskunnallista jättiläistä. ♦

♦ Risto Willamo
Ympäristökasvattaja
Ekologis-kulttuurinen olento